

BUTLLETI

DEL GRUP D'ESTUDIS SITGETANS

Any VIII

Maig 1984

N.º 28

Habitants de Sitges en la documentació d'Olivella (Segles XIV al XVIII)

Si bé avui el terme de Sitges limita amb el d'Olivella al llarg d'uns pocs quilòmetres (des de la Fita Grossa de la serra de la Boletera fins vora el puig Matarrodona, passant pel coll de la Guardieta, el Coll Blanc i el puig d'Espirol), no fou fins l'incorporació de la Baronia de Jafrà al municipi d'Olivella, més ben dit, quan s'esdevingué la unió de les esglésies d'Olivella i Jafrà l'any 1432, que els límits de Sitges i d'Olivella foren comuns.

Veritablement i fins llavors era Jafrà qui tenia relacions amb Sitges, i aquestes relacions continuaren al llarg dels segles per la proximitat de la Baronia amb la vila marinera.

No obstant això, Olivella, tot i tenir el municipi de Ribes que li barra el pas cap a la mar, i que els seus habitants de sempre han tingut més tendència a desplaçar-se cap a Vilafranca que en direcció a migdia, també sovintejaren certs contactes amb Sitges, els quals van fructificar amb l'establiment dels Falç a Olivella durant el segle XVIII. I després d'aquest darrer fet, la presència de Sitges en terres olivellenques ha esdevingut permanent, i no cal dir que de fa uns anys, fins i tot nombrosa.

En la documentació d'Olivella, l'existència de sitgetans en el terme municipal arranca de l'any 1334. En data 14 de maig, Ferrer Cabot i Pere Cabot, junt amb les seves respectives famílies, van vendre a Bonanat Messeguer i al seu fill Guillem, una peça de terra pel preu de cent sous i escaig, situada a la «coma d'Ariol», vora el mas Bargalló i que limitava amb els honors de «Guillermi Jenovés de parrochia Sancti Bartholomei de Ribes» (sic)¹. La coma d'Oriols està situada entre el turó de la Llebre y el puig de Codines, tocant el camí de Sitges i Ribes a Olivella i prop el terme de Ribes². De Guillem Genovés ens en podria donar raó l'amic Sastre, car ens situem en època posterior a la de Bernat de Fonollar i sabem l'existència d'una relació de caps de casa de l'any 1323, això és, onze anys abans del document d'Olivella.

La segona notícia sitgetana és de les darreries del segle XI, i concretament de l'any 1482. En un pergami es llegeix que *Martí Llorens, hostaler de la vila del castell de Sitges*, reconeix que Salvador Olivella de la parròquia de Sant Pere d'Olivella, i Pere Batlle, de l'Hospital de Cervelló d'Olesa de Bonesvalls, li havien pagat tretze lliures que foren el preu pel qual Raimon Olivella i la seva família, del mas de Sumidor d'Avinyonet, Pere Batlle, Bernat Jançà d'Olesa, i el dit Salvador Olivella i Bertomeu Olivella del mas Pontic de Cervelló, fidejussors, vengueren al difunt *Joan Llorens de la dita vila i castell de Sitges*, pare de Martí Llorens, un «censal mort» de renda 14 sous, 3 lliures i un òbol anuals, segons contracte de novembre de 1445, i que ell ara cancellava³. Aquest document demostra l'existència d'un hostaler a Sitges a mitjan segle XV, el qual, a més de la seva feina habitual es dedicava al préstec usuari, prou freqüent en aquells temps. I la cancellació del censal s'esdevenia quatre anys abans de la Sentència arbitral de Guadalupe, que fou l'origen d'un nou equilibri social al camp del nostre país en la qüestió dels remences, problema que també afectava al terme d'Olivella i que pensem tractar en altra ocasió.

Durant uns anys, tenim l'oportunitat de trobar-nos amb l'actuació del nunci sitgetà fent proclama dels bans i crides de les autoritats d'Olivella. Així, el 1655, *Josep Malla, nunci de la vila de Sitges*, féu una crida a la plaça pública d'Olivella per manament del canonge Veleri, senyor del terme, donant relació de les prohibicions de pastures, llenyejar, palmejar, carcejar (collir carsos, canyes de càrritx) i talar arbres fruiters⁴. Altra crida l'efectuava *Antoni Salomó, nunci jurat de la vila de Sitges*, el 1687, per encàrrec del rector d'Olivella, notificant l'elecció del batlle en la persona de l'honorable Antoni Raventós d'Aliona, habitant en el Mas de la Roca, pagès del terme i «castell nou» d'Olivella⁵. L'any següent, el mateix *Antoni Salomó* feia

relació de la venda a l'encant públic de «vint dotzenes de pots i seixanta dotzenes de llata», en aquest cas per manament del batlle d'Olivella⁶. Finalment, els anys 1710 i 1712, *Joan Fernandas, nunci jurat de la vila de Sitges*, efectuava sengles crides, la primera divulgant l'elecció de nou batlle, en aquest cas de l'honorable Mariano Raventós de les Piques, i la segona, per manament de l'esmentat batlle, es dirigia a tots els propietaris i terratinents donant ordres sobre la forma de pagar els delmes i les primícies del terme⁷. Val a dir, que a més del nunci de Sitges, les autoritats d'Olivella també demanaven fer crides al nunci de Ribes. Segons sembla, el costum de llogar el pregoner dels municipis veïns era pràctica habitual en llocs on no disposaven de l'esmentat personatge.

De les primeries del segle XVII tenim altra notícia d'un sitgetà. Era l'any 1703 quan el batlle Jaume Milà, a instàncies de *Joan Puigventós, teixidor de lli de la vila de Sitges*, com a procurador de Francesc Auger, serrador de «nació francès», emparava a Josep Olivella, pagès, sota pena de deu lliures si no donava els diners de la fusta que tenia obrada en la seva heretat Jaume Alias, serrador francès⁸. Aquest document ens informa de l'existència d'un teixidor a Sitges; i per altra banda ens demostra que a Olivella també hi vivien occitans, qüestió que procurarem donar a conèixer en altre moment.

En plena Guerra de Successió, l'any 1712, a instància del *Doctor Josep Robert «resident o habitant» en la vila de Sitges*, el batlle d'Olivella es va veure obligat a intimar reclamació al pagès Pau Claramunt per pagar en un termini de deu dies les quaranta lliures que devia al doctor⁹. Hi ha la possibilitat de què aquest metge fos fill del Mas Robert de Campdàsens, ja que en el cadastre de 1772 hi ha constància que en aquella masia hi vivia la vídua Robert i el seu fill Josep¹⁰.

El 1715, ja finada la guerra, com a resultat d'haver passat per un camp de blat del batlle Feliu Grau, els minyons Fabrè i «lo Montanya» foren denunciats pel ban acostumat, amb l'agreujament motivat perquè el burro que manaven anava carregat de llenya procedent de la mateixa heretat. En el sumari s'especifica que «lo Montanya» era moço del senyor *Pere Llopis i Rodes, cirurgià de Sitges*¹¹. Suposem que el senyor Llopis estava vinculat a la família per a tots nosaltres coneguda.

Hem de donar pas a les notícies de l'establiment dels Falç en el terme d'Olivella; però ans hem d'esbaldir que la instauració d'aquesta família dins de l'àmbit olivellenc té les arrels en *Isidre Cerdà*, besavi de Joan Falç, quan l'any 1659 l'esmentat Sardà va comprar una terra a Ramon Suriol del Mas de la Roca, anomenada el «Camp del Pelac» i situada a la riera d'Ordal

o dels Pelagons¹². Posteriorment, les terres que van adquirir els Falç foren les avui conegudes masies de Can Camps, Can Muntaner i Can Martí.

El primer esment d'«Emanuel Fals de Sitges» com a propietari de «*Casa Puig de Olivella*» el trobem en el cadastre de l'any 1740; el tribut era de 34 rals i 14 diners per tres classes de terra, vinya de dos tipus, oliveres i muntanya, pel masover *Pera Camps* (per cognom de l'habitant la masia va passar a dir-se *Can Camps*), dos bous i un ase¹³. La casa i tota la finca havien estat possessió de Magí Puig, les quals encara les tenia el 1732¹⁴. En l'actualitat, la propietat és de les senyoretas Dalmau, successores de Ramon de Dalmau, que a la vegada ho era dels Falç.

En el citat cadastre de 1740, també es localitza a «Emanuel Fals de Sitges» com a propietari de «*Casa Muntaner de Olivella*», per la qual pagava 125 rals i 11 diners. L'hisenda constava de tres classes de terra, vinya de dos tipus, oliveres, bosc i muntanya, del masover *Pau Muntaner*, dos bous i un ase¹⁵. Vuit anys abans, en la casa hi habitava Joan Muntaner i el seu fill Pau, que feia de jornaler. Aquests ho van vendre tot a Manuel Falç i Almirall l'any 1733¹⁶. Avui, Can Muntaner és del senyor Camps i Albareda de Can Suriol.

Can Martí s'esdevingué dels Falç a mitjan segle XVIII, quan hi havia els Claramunt, probables venedors de la finca «que antea fuerunt *Pauli Marti*»¹⁷. L'any 1870 les propietats eren de Ramon de Dalmau; després, els hereus d'aquest les van vendre als predecessors del senyor Camps de Can Suriol.

Una quarta heretat en el terme municipal d'Olivella, però dins de l'antiga quadra de Jafrà, era la *Casa Nova*, que junt amb sembrats, vinya i erm, l'any 1851 era de l'esmentat Ramon de Dalmau¹⁸. De moment desconeixem com i de quina manera la propietat va passar a mans de l'hereu Falç, però confiem obtenir més informació sobre aquesta masia que de «nova» no en té res, car amb aquest mateix nom ja se la concixia el 1641¹⁹.

Amb els Falç tanquem les referències que tenim de gent de Sitges en la documentació referida al municipi d'Olivella.

(I engegem el col·loqui).

V. CARBONELL I VIRELLA

NOTES

1. Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró, MASM PER/0118.

2. Un cop passat el coll sota el turó de la Llebre i baixant cap el fondo de Querol, prop d'allí encara hi ha la font Cabota, la qual devia ésser pertinença dels antics Cabot, primers pobladors de l'actual Olivella i antecessors dels Cabot que van vendre la peça de la Coma d'Oriols al Mes-

seguer. Aquest darrer era component d'altra família antiga del poble, de la qual se'n tenen notícies des del segle XIII fins el XV.

3. Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró, MASM PER/0204.

4. Arxiu Parroquial d'Olivella, APO, «Capítols», f. 9.

5. APO, «Capítols», f. 10.

6. APO, «Capítols», f. 11.

7. APO, «Capítols», fs. 13 i 15.

8. APO, «Capítols», f. 10.

9. APO, «Capítols», f. 15.

10. «Eco de Sitges», n.º 3.969.

11. APO, «Capítols», f. 17.

12. Arxiu de Can Suriol, ACS, «Diferents papers», f. 15.

13. Cadastre d'Olivella, f. 9.

14. Ibídem, f. 8A.

15. Ibídem, f. 9.

16. APO, doc. 1.820.

17. Capbreu d'Olivella, f. 25.

18. Arxiu d'Olivella, AMO, f. 1.

19. MANEL, a l'«Eco de Sitges», n.º 4.715.

Mossèn Batlle. El seu entorn sitgetà i familiar.

A tall d'explicació

II

LA FAMÍLIA FÈLIX BATLLE

Ja hem vist que, de tornada de Cuba, Fèlix Batlle es va casar amb Escolàstica Mestre, i devia ser llavors que van quedar-se a viure a casa del seu sogre, al carrer de Bonaire, número 14. Aquesta casa va ser comprada més tard per la família Capdevila «de can Climent». Avui dia, encara s'endevina molt bé el caràcter vuitcentista de l'edifici, només modificada la seva estructura per la conversió de l'entrada central en sala i la sala lateral en escala que separa la planta baixa dels pisos.

Fèlix i Escolàstica van tenir cinc fills: Antoni, Maria del Vinyet, Mercè, Fèlix i Josep. El gran va ser Mossèn Antoni Batlle, creador de l'escoltisme catòlic a Catalunya.

La segona és Maria del Vinyet, la que va morir als dos anys i dos mesos, el 17 de gener de 1893 segons el llibre de defuncions.

La filla tercera, Mercè, es va casar a Barcelona amb Alfred Bosch i va tenir una filla, Roser, que no he pogut saber si és vivent.

El fill quart, Fèlix, se'n va anar ben jove de casa, com ja veurem i va viure sempre a Cuba.

El germà petit, Josep, va treballar a la companyia carrilera de M.Z.A. i va viure a Madrid.

La fisonomia d'aquesta llar de Fèlix i Escolàstica, a la qual anomenaven Escolastigueta per la seva complexió prima i per distingir-la de la seva mare que com hem vist duia el mateix nom, és la d'una llar vuitcentista seriosa, de temperament recte. Al senyor Fèlix se li atribueix una atmosfera d'autoritarisme. Estimar els fills devia ser per al senyor Fèlix seguir de la vora el seu creixement moral i religiós i no consentir-los res que no fos per al seu bé intel·lectual i moral, tal com ell l'entenia, perquè era un home que sentia aquest deure com a cosa elemental i era conscient de la seva responsabilitat. L'actitud d'adhesió a unes creen-

ces, de compliment del deure, de seriositat fonamental que trobarem anys a venir en la figura de Mossèn Batlle, però enriquides amb molt diverses facetes, deuen ser el llegat espiritual del senyor Fèlix.

A aquesta actitud fonamental hi caldria afegir la necessitat de moure l'economia familiar amb la parsimònia pròpia de qui està avesat a una dura pràctica de l'estalvi que devia pesar sobre aquella actitud paternal d'austeritat.

Ja he dit que el germà petit del senyor Fèlix, el senyor Antonet, que vivia a Barcelona, compartia la vigilància i la tutoria dels nois. El Mossèn va anar al Seminari de Tarragona als 12 anys, però els altres, arribats a la joventut, se sentien més aviat lligats que protegits per aquesta tutela que restringia els seus moviments i va fer que somniessin aviat per volar de la llar paterna. I així veiem que el fill segon, Fèlix, va anar de jove amb l'oncle Antonet a Barcelona un dia de revetlla. No devien pas tornar gaire tard perquè el senyor Fèlix els esperava per tancar la porta del carrer. L'endemà, a l'hora de llevar-se el noi ja no hi era. Havia volat. A la matinada havia saltat pel pati de darrera la casa i no van saber res d'ell en molt de temps, un període incert de temps que no he pogut aclarir. Més tard va escriure des de Cuba, on tenia un ample camp de relacions familiars i amistoses i que sapiguem no va tornar més a Sitges.

La germana del Mossèn, la Mercè, l'hem vista que s'havia casat i havia anat a viure a Barcelona. Abans, però, va ésser padrina de la primera missa del Mossèn i havia brodat la casulla que va estrenar el seu germà.

El germà petit, Josep, es va emprar aviat, com hem dit, a la companyia de ferrocarrils M.Z.A. i més tard fou destinat a l'oficina central de Madrid. Es va casar amb Isabel Gutiérrez i sembla que no van tenir fills. La seva

mort va ésser tràgica perquè fou assassinat a Madrid, on residia, l'any 1936, per un de tants grups més aviat incontrolats.

Una vegada casada la seva filla Mercè a Barcelona, el senyor Fèlix i la seva muller també s'hi van traslladar a viure perquè, pensem-hi, Mossèn Antoni també hi tenia la residència. A l'any 1919 consta en una sessió municipal l'acord de donar-los de baixa a l'empadronament de Sitges.

Jo recordo la senyora Escolàstica haver-la vista, ja velleja, a casa seva del carrer de Llúria, on va veure la mort del Mossèn. I ella amb això va veure acabada la seva tasca a Barcelona, va plegar el pis i va venir a viure a Sitges, a casa de la seva germana Remei, al carrer de Sant Pau, on va morir un any més tard, el 12 de desembre de 1956.

L'AMBIENT POLITIC LOCAL

El senyor Fèlix Batlle i Gené i el seu germà Francesc («en Panxo Batlle» que li deien a Sitges) van formar part d'aquell grup de persones que es van incorporar al moviment catalanista de la darrereria de segle i van girar, per simpatia i amistat personal, en torn de la figura eminent del Dr. Robert. Ja sabeu que la casa pairal del Dr. Robert és a Campdases i la casa dels Robert «americanos» era al carrer Nou de Sitges, allà on ara hi ha l'edifici «Fragata», essent la seva façana de la Ribera el celler de can Robert, un celler que ara no deixarien enderrocar. En «Panxo» va ésser alcalde de Sitges entre 1904 i 1908 en què cessà, ja malalt, i va morir el març de 1910.

El senyor Francesc Batlle i Gené va presidir un període accidentat i apassionat de la política local. Repasseu, si us plau, les col·leccions de premsa, que ja he esmentat, de l'«Eco de Sitges» i del «Baluard», el primer dels quals representava la diatriba permanent i el segon l'apologia constant de l'obra catalanista municipal, a un to fins i tot sainetesc. No cal dir que les actituds i posicions que els uns tenien per santes i venerables pels altres eren objecte de vituperi, confontent sovint l'aspecte personal amb l'ideològic, si es pot anomenar així una posició tan baixa de sostre com la que palesa la nota apareguda a l'«Eco» del 30 de juny de 1906:

«Nuestro Alcalde Batlle, sintiendo la nostalgia de la vara ha renunciado a la licencia de treinta días que le había sido concedida, posesionándose nuevamente de la Alcaldía el 26 de este mes, en cuyo día presidió la sesión municipal correspondiente. No le merecía seguramente confianza la gestión de su compinche Misas cuando no le ha permitido ni siquiera

lucir el bastón de mando durante treinta días consecutivos.»

I per citar-ne una de cada banda, aquí tenim un exemple de literatura política que copiem del «Baluard» del dia 1 de desembre del mateix any 1906:

«Circulen rumors que el vehí de nostra Vila senyor X.X. que fins i avui, com és públic i notori, ha militat en las filas de tots els partits caciquistas turnants, actuant, per tant, de inquieta veleta de campanar que's gira lleugera i tranquilament segons lo vent d'ahont bufa, ara acaba d'experimentar una completa evolució absolutament transformadora dintre els seus ideals i resolt a treballar en defensa dels que avuy sustenta, està decidit a ingressar properament dintre les hosts del partit "Tal", fent declarar al mateix temps orgue del partit el setmanari de que ell és factotum, el qual de un quant temps ençà sols pot dir-se de una manera encoberta y vergonyant. Per si's confirmen tals rumors, que fin i cert punt ho celebrariem, perquè'ls homes ens han agradat més sense careta que no pas disfressats, hem d'adelantar que la nostra enhorabona per l'expressada evolució i transformació no la regatejariem pas a tan distinguit compatriota, si no l'haguéssim vist, com vulgarment es diu, a canviar de camisa tantes dotzenes de vegades.»

I amb aquestes dues mostres de literatura periodística, passem a esmentar els dos casals on es covava gairebé tota la política local i que significaven el tot de la vida col·lectiva sitgetana en els àmbits social, polític i recreatiu de la Vila: la Societat Recreativa El Retiro fundada l'any 1870 i el Casino Prado Suburense, fundada l'any 1877 duent ambdós uns noms típicament madrilenys i vuitcentistes.

La primera representava inicialment la tendència i els interessos dels «americanos» que feien de rendista a la Vila, els petits burgesos i propietaris que comerciaven amb els productes de les seves collites, especialment els vins corrents, el moscatell i la malvasia, i políticament eren de tendència dinàstica i liberal.

El Prado es feia més aviat ressò dels petits menestrals i artesans locals, botiguers i pagesos; aviat va prendre caire catalanista i més tard esquerrà i federal, amb totes les excepcions que vulgueu per una i altra banda, és a dir, que també hi havia catalanistes al «Retiro» i «americanos» al Prado. Precisament una de les coses que més retreien a l'alcalde Batlle era que per política havia passat del Retiro al Prado.

Ambdues entitats absorbien i superaven totes les tendències polítiques i arribaven a un clima anual en les grans festes del Carnaval en què tothom s'oblidava de la política petita i de la gran, i les qüestions es ventilaven al so de les comparses i rues dels carrers que posaven

un vel de gresca damunt la tasca grisa de cada dia.

POLÍTICA GENERAL I EL SEU RESSO A SITGES

Ara hem de deixar aquestes guerres en una xicra d'aigua per donar una ullada al panorama polític que anava del Mediterrà al golf de Mèxic, i que en la nomenclatura vuitcentista s'encloïa sota el terme d'Ultramar. Aquest era el món en què es movia l'economia sitgetana del vuit-cents. La visió del desgavell administratiu amb què era regit i que va conduir a la seva pèrdua violenta va ser la porta que els va encaminar al catalanisme, com un ramat darrera el seu pastor, el Dr. Robert, sota la bandera de la claredat i l'honradesa en el règim administratiu; en efecte, l'ambient colonial en què es movien era ben lluny del catalanisme polític i cultural de Valentí Almirall i Prat de la Riba. I així, l'entrada del Dr. Robert a l'alcaldia de Barcelona va fer-se més aviat sota el símbol de l'esombra que havia de netejar, i que en efecte, va netejar la Casa Gran de la brutícia del caciquisme, dels resultats electorals prefabricats i dels funcionaris que només figuraven en nòmina per servir els interessos del seu partit. Però quan el Dr. Robert s'adreça a Miquel Ribas, alcalde de Sitges, en una carta que es guarda a la Biblioteca Popular i en la qual accepta de ser pendentista de la processó de Sant Bartomeu l'any 1899, ho fa en castellà, llengua que com a resultat de la seva llarga residència a Mèxic era usual a casa seva. Perquè els «americanos», com a resultat de les intenses activitats colonials parlaven una llengua que era una curiosa mescla molt divertida que entre nosaltres els sitgetans en diem «castellà de can Misas» per referir-nos a una mena de castellà propi de sainet vuitcentista.

L'economia d'aquests «americanos» era una economia que anava sovint amb una sabata i una espadenya com a conseqüència d'aquell desgavell econòmic ocasionat per l'administració colonial i els comerciants i exportadors s'escriuïen de veure com una petita prosperitat muntada sobre l'estalvi del centim i les jornades de treball inacabables, se n'anava en orris quan topava amb els esculls de la dilapidació, la incompetència, el favoritisme i l'engreix de rodes que calia untar perquè un paper passés d'una taula a una altra. Això va conduir els Batlle, Carbonell, Misas, Ribas i tantes altres famílies al catalanisme sota el lema de la regeneració, i com a resultat polític va fer que el senyor Panxo Batlle arribés a l'alcaldia de Sitges, amb en Bartolo Misas com a tinent d'alcalde.

LA PETITA FAMÍLIA DE FÈLIX BATLLE

¿Què feien, mentrestant, el senyor Fèlix Batlle, la senyora Escolàstica i els seus menuts Antoni, Mercè i Josep? Ja hem vist que no era home de casinet, li agradava més estar-se a casa seva del carrer de Bonaire, traçar plans per als fills, donar una ullada a les cotitzacions de borsa i repassar els treballs que el petit Antoni i els altres fien a l'escola. El senyor Soler i Ferment em va dir que el futur Mossèn Batlle anava a l'escola del senyor Francesc Huguet, al carrer Major. El senyor Huguet era un vilafranquí que feia anys exercia el magisteri a Sitges, feia versos per a les caramelles i donava unes classes de calligrafia interminables. El senyor Fèlix Batlle, com a amic del senyor Rector que era, va ser molts anys de la Junta d'Obra de la Parròquia, com també va ser secretari de la Congregació del Dolors, confraria pietosa que comptava entre els seus associats les tres quartes parts dels sitgetans, i va ser també de la Junta de les Conferències, segon consta a la seva necrològica a l'«Eco de Sitges».

Hem dit que el senyor Fèlix era amic del senyor Rector. És el moment de presentar-vos aquest notable personatge.

MOSSÈN BRICULLÉ, RECTOR DE SITGES

Tothom a Sitges sabia que Mossèn Bricullé, el senyor Rector, era persona de la intimitat de can Batlle. Mossèn Josep Bricullé i Massó era un home de forta personalitat psicològica i, dins del misteri en què es desplega una vocació juvenil, tothom afirma que va encaminar el noi Antoni cap al sacerdocí.

En els inicis de segle, funcionava a Sitges el mecanisme dels dos poders: el temporal, que era regit des de la casa de la Vila, i l'espiritual que residia en la parròquia de Sant Bartomeu i Santa Tecla. Mossèn Josep Bricullé exercia aquesta autoritat espiritual amb fermesa i convicció —la gent deia que tenia mal geni— i va procurar sempre afermar-la amb la bona relació amb el poder civil que llavors s'encarnava en la família Batlle. Com que el senyor Fèlix era germà de l'alcalde però no exercia la política activa, la gent que ha viscut aquells moments el considerava com una espècie de pont entre els que regien els dos poders.

Mossèn Bricullé, ja abans d'arribar a la rectoria de Sitges, va obtenir de ser nomenat Capellà d'Honor de Sa Magestat el Rei i, més tard, Capellà Pontifici, almenys aquests títols figuren a la seva esquela mortuòria que trobareu a l'«Eco» a l'any 1914. En les festes solenns lluia un hàbit tan pompós que la gent del poble s'hi encantava i deia que anava vestit de cardenal. Una vegada, va mostrar l'hàbit de la seva dignitat palatina, que guardava amb

amorosa cura, a un d'aquells eloqüents oradors sagrats que havia vingut a predicar un de tants solemnes actes de culte, i aquest austeríssim i poc diplomàtic frase aviat ho va tenir definit i li va engegar aquesta despectiva frase: «Esto, con dinero, se compra.»

Mossèn Bricullé era amant de la pedagogia pastoral que llavors s'estilava, basada en l'extrema solemnitat de les funcions litúrgiques, amb grans ellumenats i profusió de la cera, servida per un aparat musical molt proper a l'òpera italiana i llavors tothom entenia que la llargada en temps i la parsimònia de moviments indicava més solemnitat. Aquest calendari litúrgic basat en els oficis solemnes, septenaris, octavaris i novenes es va mantenir bàsicament fins a l'any 36, si bé els decrets de Pius X sobre la música religiosa i la litúrgia li havien llevat una part del seu efecte teatral i profà. Aquí puc citar un programa musical que segons figura a l'«Eco de Sitges» de l'any 1906, es va executar en un funeral de classe prou elevada per permetre aquest lluïment: va actuar la Capella de Música de Tarragona que dirigia el mestre Antoni Roig, i es va cantar la Missa de Requiem de Perosi; el motet «Benedictus» de Ginés Pérez; el «Judes Macabeu» de Haendel i el «Stabat Mater» de Paolo Giozza.

Per dur a terme aquest seguit de funcions religioses calia que l'orgue funcionés a tot rendiment i així, el mateix any 1906, Mossèn Bricullé el va fer netejar i reparar, com també, en anys anteriors havia col·locat nous altars laterals al peu de l'altar major i fet altres reformes interiors per al lluïment del temple, obres que estaven resumides en una làpida que hi havia a la porta de Santa Caterina.

Aquest aspecte pedagògic de l'acció de Mossèn Bricullé, que més endavant havia de regalar un piano al jove seminarista, sens dubte per completar els seus estudis musicals i arribant allà on la família no podia arribar, segons una impressió meua, van ser el punt de naixença per la música i per les qüestions de la litúrgia com a forma d'educació. És clar que aquest sentit es va anar afinant com a resultat de la seva estada al Seminari de Tarragona i de l'aplicació de les normes sobre litúrgia i música sagrada de Pius X, que van illuminar el sentit precís de la música i el cant gregorià.

Es veu que Mossèn Bricullé tenia fortes relacions amb l'estament eclesiàstic tarraconense, com ara mateix hem vist que va fer venir la capella de música de Tarragona per a un funeral. Per això va treballar una vegada arribat el moment que Antoni Batlle havia d'ingressar al seminari, que fes els estudis a Tarragona, per opinar que el de Barcelona estava ple de lluites entre bàndols polítics diversos.

Com que la seva estada al seminari de Tarragona i l'obtenció del doctorat de Teologia excideix del meu espai biogràfic, ens trobem ara que el nou Mossèn Antoni va haver d'anar a ordenar-se a Barcelona, per ser-ne diocesà, i en efecte, va ser ordenat pel bisbe Laguarda el dia 20 d'octubre de 1912, a la capella del Seminari, i va celebrar la primera missa el dia 8 de novembre a l'església parroquial de Sitges. Van ser padrins del nou sacerdot el rector Mossèn Bricullé, l'oncle Antonet Batlle i la germana del nou sacerdot, Mercè Batlle. L'ambient devia ser solemne quan, tal com diu la ressenya de l'«Eco de Sitges», «el servicio del altar fue irreprochable, llamando su atención la riqueza de los ornamentos sacerdotales, sobresaliendo los que vestía el nuevo celebrante. Una masa coral secundada por nutrida orquesta interpretó a maravilla, bajo la batuta del Maestro Torrens, la "Gran Missa secunda Pontificalis" de Perosi, produciendo magnífico efecto los motetes de canto gregoriano confiados a amigos del Dr. Batlle.» Com veieu, en la seva primera missa hi va introduir el gregorià, que va trobar en Mossèn Batlle uns dels més decidits entusiastes. I va predicar un dels seus professors, el Dr. Isidre Gomà, llavors Canonge de Tarragona, i més tard, Arquebisbe de Toledo.

Quant a la seva família, la seva germana es va casar a Barcelona un temps més tard. I com que també vivien a Barcelona Mossèn Antoni i l'oncle Antonet, a l'any 1919 el senyor Fèlix i la senyora Escolàstica aixequen la casa del carrer de Bonaire i se'n van a la ciutat, possiblement al carrer de Llúria. El senyor Fèlix va morir el desembre de 1932, i va ser traslladat al cementiri de Sitges, on reposa junt amb la seva muller, que també hi va morir un any més tard que el Mossèn.

Una darrera actuació pública i destacada de Mossèn Batlle a Sitges es va produir pel mes de desembre de 1946, en ocasió d'haver estat designat Mantenidor d'un Certamen Literari que en honor de la Immaculada Concepció es celebrà al teatre del Patronat d'Acció Social, nomenament en què tingué part el seu parent senyor Josep Carbonell, podent-se afirmar que va ser la primera vegada que en un acte públic s'emprava la llengua catalana després d'acabada una guerra en què Mossèn Batlle va adoptar una posició ben personal, com totes les coses seves.

Una vegada empresa l'acció sacerdotal de Mossèn Batlle, podem dir que va començar a caminar per camins i dreceres pròpies en el camp de l'educació de la joventut. La seva traça i les seves petjades van deixar forta empremta en

tots els seguidors de la seva obra de formació de l'escultisme confessional a Catalunya. Perquè ell no va ensenyar matèries escrites en cap llibre de text. Va ensenyar a viure i a caminar, a tenir responsabilitat i a prendre decisions. Va ensenyar amb l'exemple quan més difícil era de fer-ho, el juliol del 36, i més tard en els anys quaranta, quan es va enfrontar contra els procediments de la violència amb tota la força d'un no violent. És un misteri com el descen-

dent d'aquells «americanos» que el segle passat se n'anaven a Amèrica amb el coneixement de les quatre regles o encara menys va esdevenir el pedagog de la joventut escolta del segle XX, misteri que potser ens ensenya a deduir que aquells sitgetans no eren febles ni desproveïts d'idealisme, sinó que era una gent que sabia anar sola pel món.

JACINT PICAS

El document de dotació de l'Església de Sant Miquel d'Olèrdola (7)

PERSONES QUE APAREIXEN EN EL DOCUMENT (continuació)

En el seguici del bisbe Vives figuraren diverses persones que habitualment vivien a Barcelona. Dues d'elles es traslladaren al Penedès entre altres raons per la molt poderosa de ser-ne originàries: Sunifred Llobet, ardiaca, i Ervigi Marc, jutge.

Sunifred Llobet figura al text com l'«archileuita Lobetus», l'ardiaca Llobet (l. 77). Es tracta d'una personalitat ben coneguda i de renom europeu. La seva vida es desenrotlla en la segona meitat del segle x, sense que poguem precisar gaire més la seva cronologia. Eclesiàsticament exercí, com hem vist, la dignitat d'ardiaca de la diòcesi de Barcelona. Manuel Mundó creu que fou parent del bisbe Vives¹, i certament el seu ardiacat coincidí amb aquest episcopat. El parentiu, si existí, pogué influir en el seu nomenament. Fou també oncle de Deodat, el bisbe de Barcelona entre 1010 i 1029. Políticament gaudí de la confiança del comte Borrell II, que el nomenà en 992 marmessor dels seus béns en el comtat de Girona.

Però Llobet tingué prestigi sobretot com a científic. Coneixedor de l'àrab, traduí d'aquesta llengua diverses obres d'astronomia, com la que intitulà «Sententiae astroiabii»², i possiblement intervingué en la construcció d'algun d'aquests instruments astronòmics³. Els coneixements de Llobet passaren les nostres fronteres, i des de Reims el consultà Gerbert d'Orllac, abat de Bobbio. Gerbert, que esdevindria papa l'any 999 amb el nom de Silvestre II, havia estudiat a Catalunya de 967 a 970, coneixia perfectament la vida cultural catalana, i mantingué sempre relacions d'amistat amb els prohoms catalans, eclesiàstics i civils. Concretament, l'any 984 sollicità de «Lupeti barchinonensi», Llobet barceloní, com ell l'anomena, la remesa d'un còdex, que podria ser el «Liber de horis»⁴. Mundó creu que Sunifred pelegrinà a Roma, i que degué morir a finals del segle x o primer quart del segle xi.⁵

Sunifred Llobet era penedesenc, almenys d'origen. Per això és ell qui encapçala la llista de donants de terres a l'església de Sant Miquel d'Olèrdola, llista que sembla que hauria de ser formada únicament pels habitants de les rodalies. I és que en realitat Llobet no era cap foraster. La parellada de terra i les dues mujades de vinya que oferí a Sant Miquel devien ser pro-

peres al castell olerdola. Potser són les mateixes terres del document de 978, que ja he esmentat en parlar de levita Sunifred⁶. En ell es diu que les terres que Sunifred tenia a la Torta afrontaven al sud amb una línia que començava «sota els nostres molins i va pel costat de la terra de Llobet, ardiaca, i pel costat de la terra de Ranemir». Margarit i Cubedo pensen⁷ que Llobet potser era germà del veguer Ervigi de Cabra i d'Ermegarda, i per tant oncle del jutge Ervigi Marc i d'un tal Miró, dit Llobet.

Intentaré ara seguir la pista dels altres donants que acompanyaren Sunifred Llobet en la seva ofrena a l'església de Sant Miquel. Andalec o Endalec (l. 78) pot ben ser el mateix que apareix com a testimoni en la signatura dels tres documents olerdolans que corresponen als números 130, 134 i 188 del Cartulari de Sant Cugat. És significatiu que aquests tres escrits, els únics en què apareix la seva firma, foren encarregats pel levita Sunifred. Això suposa l'existència de relacions d'amistat entre ells dos, i segurament per aquest motiu, en record de l'amic mort, Andalec contribuï a dotar l'església que Sunifred havia volgut reconstruir i ampliar.

Morgat (l. 79) sols figura en relació amb Olèrdola en els documents 383 i 432 del Cartulari de Sant Cugat, que són dels anys 1002 i 1011, és a dir deu i dinou anys després de la consagració de l'església. En el primer actua com a testimoni d'una donació feta a Sant Cugat d'un terreny d'Avinyó. En el segon és el propietari d'unes terres de les Franqueses. És aventurat dir si tots aquests Morgats són la mateixa persona, però no seria pas impossible.

Ermegília (l. 80), o potser Ermegild, que donà una terra situada a Vidrà, podria ser la mateixa persona que el propietari d'una altra finca que era a la Torta, esmentat al número 213 del Cartulari de Sant Cugat.

Pel que fa a Guifred (l. 81), hi ha una persona homònima, que podria ser molt bé ell mateix, que signa en el testament del levita Sunifred⁸. La relació entre aquests dos personatges fa més versemblant la hipòtesi.

Hi ha un «Gislamanno», que podria ser el Guilamagnus (l. 82) del document d'Olèrdola, que és el posseïdor d'una terra situada a Vallmoll, en el terme d'Olèrdola, que limitava al nord

amb la que van vendre una tal Eulàlia i el seu fill⁹.

Un Pere (cf. l. 84) fou testimoni en el document en què es féu donació conjunta als monestirs de Sant Cugat i de Sant Pere de les Puelles de la quadra de Viladellops¹⁰. Era l'any 992, el mateix de la consagració, i en 1010 un Pere, la mateixa persona o potser una altra, és testimoni en la publicació del testament sacramental d'Adalbert, fill del vescomte Guitard, que deixa, entre altres, possessions a Sant Pere Molanta, i altres béns de Moja i Castellet¹¹. Cal fer notar que el Pere del document d'Olèrdola donà una vinya situada a Papiol, al costat de Viladellops, i això permet relacionar-lo amb el Pere del primer text citat.

Hi ha un Undisole (cf. l. 84) relacionat amb Olèrdola, que l'any 958 signà en una donació d'una terra feta a Sant Cugat, que era a la «rovira de Font Cavallar»¹². La distància en el temps és, però, massa gran perquè se'n pugui treure cap conclusió. També la referència geogràfica és massa imprecisa.

Hi hagué un Fèlix (cf. l. 87) que tenia a la Torta un verdeguer, llindant amb un farraginal que el levita Sunifred deixà a Sant Cugat¹³. Això era l'any 978. ¿Era potser el mateix que donà un erill a Olèrdola?

En el testament sacramental d'Adalbert¹⁴, en què apareix Pere, hi ha també un Altemir, que posseïa una terra vers la torre de Moja. És l'any 1011, una mica lluny del 992, però podria ser la mateixa persona que va donar la vinya mallola.

En aquest mateix document firma com a testimoni Transmir (cf. l. 90), que és el mateix Trasemir que col·laborà en el compliment del testament sacramental d'Adalbert. Aquest Trasemir apareix constantment en els actes legals fets en el territori d'Olèrdola. L'any 978, en el tantes vegades esmentat donatiu de Seniofred i Ermengoda a Sant Cugat¹⁵, Trasemir figura com a propietari d'unes cases dintre de la mateixa ciutat d'Olèrdola. L'any 990, Igiga, en nomenar almoners per a executar la seva voluntat després de mort, inclou Trasemir, el qual signà després el document en què es formalitzaren les deixes¹⁶. L'any 997 fou testimoni en una donació de Joan i Susanna a Sant Cugat¹⁷. L'última aparició de Trasemir/Transmir és l'any 1011, com he dit al començament.

Pel que fa a Albaric (l. 91), hi ha una persona del mateix nom que tenia unes terres «sota del castell d'Olèrdola» l'any 996¹⁸.

L'any 991 un Teodóvi (cf. l. 93) era propietari d'una terra al costat d'Olèrdola, junt al riu que passa per sota de la torre. Així es diu en el document de la donació que féu en tal any Sunifred a Sant Cugat¹⁹.

L'últim dels donants fou Erivons. En donar la transcripció i traducció havia interpretat *Eruinosus* i *Ervinós*. L'ambigüitat de la grafia així ho autoritzava, però penso que va ser una lectura errada i que cal canviar-la per la que proposo ara. Erivons és un nom que existí, mentre que Ervinós no. Cap Erivons, però, no apareix relacionat amb Olèrdola en la documentació de l'època.

IGNASI M.ª MUNTANER

NOTES

1. *Gran Enciclopèdia Catalana*, vol. 14; SUNIFRED LLOBET.
2. MILLAS I VALLICROSA, Josep M.: *Assaig d'història de les ciències físiques i matemàtiques a la Catalunya medieval*, Barcelona (E.U.C., Pund. Patxot), 1931.
3. *Història dels Països Catalans*, vol. 1, per Josep M.ª SALRACH, Barcelona (EDHASA), 1980, p. 230.
4. ROVIRA VIRGILI, Antoni: *Història nacional de Catalunya*, vol. III, Barcelona (Pàtria), 1924, p. 395.
5. A més de les obres ja esmentades de Millàs, Rovira i la Gran Enciclopèdia Catalana, parlen de l'ardiac Sunifred Llobet: FELIU I MONTFORT, Gaspar: *Sunifred anomenat Llobet ardiaca de Barcelona (finals del s. X)* a «II Col·loqui d'Història del Monacisme Català», Poblet 1972, p. 51; CARRERAS I CANDI, Francesc: *Geografia de Catalunya*, vol. Catalunya, Barcelona (A. Martín), s. d., a *Descripció històrica-política-social de Catalunya*, p. 880 s.; RIERA I TUÈBOLS, Santiago: *Síntesi d'història de la ciència catalana*, Barcelona (La Magrana), 1983, pp. 44 i 50.
6. RIUS, José: *Cartulario de Sant Cugat del Vallès* (3 volums), Barcelona (C.S.I.C.) 1945-47, n.º 130 (en endavant aquest llibre serà citat com CSCV).
7. MARGARIT I TAYÀ, A. i CUBEDO I MAIGÍ, F.: *Els Ervigis d'Olèrdola, família bàsica en la gestació d'un comtat*, a «Miscel·lània Penedesenca, 1981. IV», Vilafranca del P. (Ins. d'Est. Pen.), 1981, p. 105 ss.
8. CSCV n.º 188.
9. UDINA, Federico: *El Archivo Condal de Barcelona*, Barcelona (C.S.I.C.), 1951, n.º 199.
10. CSCV n.º 277.
11. CSCV núms. 431 i 432.
12. CSCV n.º 56.
13. CSCV n.º 130.
14. CSCV n.º 432.
15. CSCV n.º 130.
16. CSCV núms. 258 i 259.
17. CSCV n.º 324.
18. CSCV n.º 313.
19. CSCV n.º 271.

Amb el suport de la

CAIXA DE PENSIONS

"laCaixa"